

Uluslararası Öğrencilerin COVID-19 Pandemisi Deneyimleri: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Örneği

COVID-19 Pandemic Experiences of International Students: The Case of Recep Tayyip Erdoğan University

Bekir Güzel¹

¹Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, Rize, Türkiye

Orcid: B. Güzel (0000-0002-0795-0768)

Özet: Türkiye'de öğrenim gören uluslararası öğrencilerin sayısı her geçen yıl giderek artmaktadır. Bu durum uluslararası öğrencilere yönelik akademik çalışmaların yapılması ihtiyacını ve gerekliliğini de gündeme getirmektedir. Bu çalışmanın temel amacı Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi'nde (RTEÜ) öğrenim gören uluslararası öğrencilerin COVID-19 pandemisi deneyimlerinin keşfedilmesidir. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemleri içinde yer alan fenomenolojik araştırma deseni kullanılmıştır. Bu araştırmanın çalışma grubunu Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi'nde öğrenim gören 587 uluslararası öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada amaçlı örneklem yöntemleri arasında yer alan maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılmıştır. Araştırmada toplam 20 uluslararası öğrenci ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiş ve veriler betimsel analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular (1) COVID-19 pandemisi hakkındaki düşünceler, (2) COVID-19 pandemisindeki gündelik yaşam pratikleri/deneyimleri, (3) Pandemi sürecinde yaşadıkları zorluklar, (4) Pandemi sonrasındaki gelecek planları ve (5) Uzaktan eğitim süreci ile ilgili düşünceler olmak üzere beş başlık altında sunulmuştur. COVID-19 pandemisinin katılımcılar üzerindeki etkisine bakıldığında ekonomik ve psikolojik sorunlar başta olmak üzere barınma, eğitim ve sağlık gibi temel alanlarda sorunlar yaşadıkları tespit edilmiştir. Buna rağmen katılımcıların genel olarak COVID-19 pandemisine ilişkin orta ve uzun vadede olumlu, gelecekleri hakkında umutlu, uzaktan eğitim süreci hakkında olumsuz düşüncelere sahipken bilgi ve iletişim teknolojilerine erişim imkânlarının yetersiz olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: COVID-19, pandemi, deneyim, uluslararası öğrenciler, Türkiye.

Abstract: The number of international students studying in Turkey is increasing each year. This situation raises the need and necessity of conducting academic studies on international students. The main purpose of this study is to explore the experiences of international students studying at Recep Tayyip Erdoğan University (RTEU) during the COVID-19 pandemic process. In this study, phenomenological research design was used in accordance with the qualitative research method. The population of this study consists of 587 international students studying at Recep Tayyip Erdoğan University. Maximum variation sampling, which is among the purposive sampling methods, was used in the study. In-depth interviews were conducted with a total of 20 international students and the data were analyzed by descriptive analysis method. Descriptive analysis method was used to analyze the data. Findings were presented under five headings: (1) Ideas on COVID-19 pandemic, (2) Daily life practices/experiences during COVID-19 pandemic, (3) Problems encountered during the pandemic process, (4) Future plans after the pandemic, and (5) Distance education. Considering the impact of COVID-19 pandemic on the participants, it has been determined that they have problems in basic needs such as housing, education and health, particularly economic and psychological problems. Despite this, it was concluded that the participants were generally positive about COVID-19 outbreak and the pandemic process in the medium and long term, hopeful about their future, negative about the distance education process, and they had insufficient opportunities in terms of accessing information and communication technologies.

Keywords: COVID-19, pandemic, experience, international students, Turkey.

I. Giriş

Kaos teorisinin temel prensiplerinden ilki “kelebek etkisi” olarak da bilinen “başlangıç durumuna hassas bağımlılık” ilkesidir. Bu ilkeye göre bir kelebeğin Pekin'de

kanadını çırpması ve bunun bir ay sonra New York'taki hava durumu üzerinde etkisinin görülmesi beklenmektedir (Akbaba Altun, 2001). Bu kelebek metaforu her ne kadar Edward N. Lorenz'in meteoroloji çalışmalarından

* Corresponding author. Email: bekir.guzel@erdogan.edu.tr

Geliş Tarihi / Received Date: 17.06.2021 — Kabul Tarihi / Accepted Date: 12.02.2022

doi: 10.32329/uad.953964

hareketle geliştirilmiş olsa da benzer bir düşüncenin halk söylemlerinde de bulunduğu araştırmalar mevcuttur (Gleick, 1987; akt. Akbaba Altun, 2001). Bu durum söz konusu etkinin sadece bilimsel alanda değil gündelik yaşam pratiklerinde de karşımıza çıkabileceği anlamına gelmektedir. Nitekim gündelik yaşamdaki küçük bazı değişikliklerin zincirleme bir etki ile büyük sorunlara yol açabilecek kriz noktaları oluşturduğu bilinmektedir. Kaos teorisi bu noktaların her yerde olduğu anlamına gelmektedir (Akbaba Altun, 2001; Tuna Orhan, 2013).

2019 yılının son çeyreğinde Çin Halk Cumhuriyeti'nin Wuhan kentinde ortaya çıkan ve tüm dünyayı etkisi altına alan COVID-19 pandemisi de söz konusu kriz noktalarının küresel boyuttaki varlığının kanıtı niteliğindedir. Pandemi süreci ilk olarak 31 Aralık 2019 tarihinde Wuhan kentinde nedeni bilinmeyen bir pnömoninin (zatürre) Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ) Çin Halk Cumhuriyeti'ndeki ofisine iletilmesiyle başlamaktadır (DSÖ, 2020). Başlangıçta 2019-nCoV olarak isimlendirilen bu yeni koronavirüs, sonraki dönemlerde SARS-CoV-2 olarak adlandırılmıştır (Li vd., 2020). Daha sonra yapılan araştırmalar neticesinde 11 Şubat 2020 tarihinde DSÖ hastalığın ismini COVID-19 olarak ilan etmiştir (DSÖ, 2020). Bu tarihten tam bir ay sonra DSÖ, COVID-19 salgınının artık bir pandemi olarak değerlendirileceğini açıklamıştır (DSÖ, 2020). İlgili literatürde COVID-19 pandemisine adını veren virüsün ilk olarak 1965 yılında Tyrrell ve Bynoe tarafından yüzey görünümündeki taç yapısından dolayı koronavirüs olarak adlandırıldığı ifade edilmektedir (Er & Ünal, 2020). Yunanca *pan* (tüm) ve *demos* (halk, insanlar) kelimelerinin birleşmesiyle ortaya çıkan pandemi terimi günümüzde dünya genelinde çok geniş bir alanda yayılan ve etkisini gösteren salgın hastalıkların genel ismi olarak kullanılmaktadır (Parıldar, 2020). Bu noktada kaos teorisi içinde bahsi geçen kelebek etkisi ilkesiyle pandemi teriminin ne kadar yakın anlam-lar içerdiği anlaşılmaktadır.

COVID-19 pandemisi çok kısa sürede hem ulusal hem de küresel sistemleri etkisi altına almıştır. İnsanların gündelik yaşam pratiklerinden ülkelerin ulusal ve uluslararası politikalarına kadar pek çok uygulama bu süreçten etkilenmiş ve etkilenmeye de devam etmektedir. Özellikle sağlık sisteminde oluşan yoğunluk ülkeleri daha önce hiç görülmemiş tedbirler almak zorunda bırakmıştır. Bu süreçte başta esnek/dönüşümlü/evden çalışma, kısmi/tam zamanlı sokağa çıkma kısıtlaması, uzaktan/çevrimiçi eğitim, kamu/özel sektör çalışma saati düzenlemesi ve paket servis hizmeti gibi farklı uygulamalar ve tedbirler hayata geçirilmiştir. Her bir uygulama ve tedbir ülke içindeki milyonlarca, hatta milyarlarca insanın bir şekilde etkilenmesi anlamına gelmektedir. Örneğin bu araştırmanın örneklemini oluşturan uluslararası öğren-

cileri de içine alan uzaktan/çevrimiçi eğitim uygulaması düşünüldüğünde sadece Türkiye'de yükseköğretime kayıtlı 7 milyon 198 bin 987 öğrencinin bu uygulamadan etkilendiği görülmektedir. Üstelik okul öncesine, ilköğretime ve ortaöğretime kayıtlı tüm öğrenciler dikkate alındığında Türkiye'de yaklaşık 25 milyon kişinin bu uygulamadan etkilendiği ifade edilebilir (Bozkurt, 2020). UNESCO (2020) tarafından paylaşılan bilgilere göre tüm kademelerde okullarını kapatan 191 ülkede yaklaşık 1 milyar 600 milyon öğrenci pandemi sürecinden etkilenmiştir. Söz konusu sayıların bu kadar fazla olması, bu süreçten etkilenen kişilerin deneyimlerine yönelik akademik çalışmaların yapılması ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır. Bu çalışmanın temel amacı da Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi'nde (RTEÜ) öğrenim gören uluslararası öğrencilerin COVID-19 pandemisindeki deneyimlerinin keşfedilmesidir.

Türkiye'de öğretim gören uluslararası öğrencilerin sayısı son yıllarda giderek artmaktadır. Yükseköğretim Kurulu (YÖK) verilerine göre 2021 yılı itibarıyla Türkiye'de kayıtlı bulunan uluslararası öğrenci sayısı 200 binin üzerindedir. Bu sayının 2000-2001 eğitim öğretim yılında 16 bin 656 olduğu düşünüldüğünde niceliksel olarak önemli bir artışın yaşandığı anlaşılmaktadır (YÖK, 2021). Ancak YÖK'ün (2021) verileri incelendiğinde bu niceliksel artışın başta İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük illerde yoğunlaştığı görülmektedir. Bu durumun söz konusu illerde çok sayıda üniversitenin bulunması, bu üniversitelerin alanında uzman veya tanınmış akademisyenlere sahip olması, bu üniversitelerde gelecekte önemli istihdam imkânı sunması beklenen bölümlerin aktif olması veya öğrencilere eğitim imkânı dışında farklı imkânların/fırsatların sunuluyor olması gibi farklı nedenleri olabilir. Fakat söz konusu niceliksel artış ülke genelindeki üniversitelere dengeli bir şekilde dağıtılmadığı, belirli bir plan ve program kapsamında yönetilmediği sürece hormonlu/orantısız bir büyümenin gerçekleşeceği öngörülmektedir. Bu tür bir büyümenin uluslararası öğrenciler açısından üniversiteye ve şehre uyum sağlama, sosyal ağlar oluşturma ve kolektif hareket etme, farklı sosyoekonomik ve akademik sorunlara maruz kalma gibi bazı olumsuzlukları da beraberinde getirme ihtimali göz ardı edilmemelidir. Nitekim bu tür olumsuzluklar olası kriz anlarında uluslararası öğrencilerin karşılaştıkları sorunlarla baş etme kapasitelerini ve dayanıklılık düzeylerini dolaylı olarak etkilemektedir.

2. Covid-19 Pandemisi ile İlgili Üniversite Öğrencilerine Yönelik Yapılan Araştırmalar

COVID-19 pandemisi ile ilgili literatürün 2020 yılının ilk aylarından itibaren oluşmaya başladığı anlaşılmaktadır (Bambra, Riordan, Ford & Matthews, 2020; Bosnalı &

Tander, 2020; Cullen, Gulati & Kelly, 2020; He & Harris, 2020; Karataş, 2020; Muniyappa & Gubbi, 2020; Özlü & Öztaş, 2020; Rome & Avorn, 2020; Sher, 2020; Tandon, 2020; Yücesan & Özkan, 2020). İlk çalışmaların genellikle tıp ve hemşirelik gibi sağlık bilimleri alanında olduğu; ancak pandemi süreci ilerledikçe sosyal bilimlere ait farklı disiplinler (sosyoloji, psikoloji, sosyal hizmet) tarafından yapılan çalışmaların arttığı görülmektedir (Altın, 2020; Buzzi vd., 2020; Bozkurt, Zeybek & Aşkın, 2020; Çiçek & Almalı, 2020; Daniel, 2020; Demir & Çifçi, 2020; Doğan & Düzel, 2020; Durankuş & Aksu, 2020; Haleem, Javaid & Vaishya, 2020; Van Bavel vd., 2020; Yetkin Özbük, 2020; Zambrano-Monserrate, Ruano & Sanchez-Alcalde, 2020). Bu çalışmalardan bazıları doğrudan (Daniel, 2020; Demir & Çifçi, 2020), bazıları ise dolaylı (Buzzi vd., 2020; Haleem, Javaid & Vaishya, 2020) olarak eğitim ile ilgili konuları içermektedir.

Üniversite öğrencilerine yönelik yapılan araştırmalar incelendiğinde son bir yıl içinde çok sayıda çalışmanın yayınlandığı görülmektedir (Aktaş & Bostancı Daştan, 2020; Akyol, Başkan & Başkan, 2020; Bulguroğlu, Bulguroğlu & Özasan, 2021; Çetin & Anuk, 2020; Daniel, 2020; Duman, 2020; Keskin & Özer Kaya, 2020; Kürtüncü & Kurt, 2020; Korkut Gençalp, 2020; Saltürk & Güngör, 2020; Savage vd., 2020; Saefi vd., 2020). Bu çalışmalar öğrencileri genellikle (1) pandemi ve uzaktan eğitim süreçlerine uyum, (2) psikososyal sorunlar, (3) ekonomik zorluklar, (4) boş zaman aktiviteleri ve sağlıklı yaşam gibi konularla ilişkili olarak ele almaktadır. Duman (2020) COVID-19 pandemisinde üniversite öğrencilerinde oluşması muhtemel korku ve belirsizliğe tahammülsüzlük durumunu araştırdığı çalışmasında öğrencilerin orta düzeyde korku ve belirsizliğe tahammülsüzlük durumunda olduklarını tespit etmiştir. COVID-19 nedeniyle bir yakını kaybeden öğrencilerin korku düzeyleri diğer öğrencilere oranla anlamlı düzeyde yüksektir. Ayrıca öğrencilerin korku ve belirsizliğe tahammülsüzlük durumları arasında ileri düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunduğu ortaya çıkmıştır (Duman, 2020). Benzer şekilde bir kamu üniversitesi örneğinde Çetin & Anuk (2020) tarafından yapılan araştırmada öğrencilerin yalnızlık ve psikolojik dayanıklılık düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmada yakın çevreden birini kaybeden öğrencilerin kendilerini daha yalnız hissettikleri ve psikolojik dayanıklılık düzeylerinin daha düşük olduğu; yakın çevresinde ölümle sonuçlanan bir vaka deneyimlememiş olan katılımcıların yalnızlık hissetmedikleri ve psikolojik dayanıklılık düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Çetin & Anuk, 2020). Araştırma sonucunda öğrencilerin yalnızlık ve psikolojik dayanıklılık durumları arasında negatif yönlü ve zayıf bir ilişki bulunduğu anlaşılmaktadır (Çetin & Anuk, 2020). Bulguroğlu, Bulguroğlu & Özasan (2021) tarafından ya-

pılan ve üniversite öğrencilerinin fiziksel aktivite, yaşam kalitesi ve depresyon durumları arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırmada öğrencilerin pandemi sürecindeki fiziksel aktivite düzeylerinin son derece düşük olduğu, buna bağlı olarak da yaşam kalitesi ve depresyon seviyelerinin olumsuz yönde etkilendiği tespit edilmiştir.

Literatürde doğrudan Türkiye'deki uluslararası öğrencilere yönelik yapılan bir araştırmaya rastlanılmamıştır. Bu araştırmanın en özgün yönü Türkiye'de bulunan uluslararası öğrencilerin COVID-19 deneyimlerine yönelik yapılmış ilk çalışma olmasıdır. Uluslararası literatür incelendiğinde COVID-19 pandemi sürecinde uluslararası öğrencilere yönelik çok sayıda çalışmanın yayınlandığı görülmektedir. (Firang, 2020; Gallagher, Doherty & Obonyo, 2020; Hope, 2020; Kulyar vd., 2020; Ma, Heywood & MacIntyre, 2020; Misirlis vd., 2020; Nguyen & Balakrishnan, 2020; Nurfaidah vd., 2020; Istiqomah & Meilani, 2020; Puspitasari & Rahayu, 2020; Savage, Jain & Ng, 2020; Zhai & Du, 2020; Widodo, Ferdiansyah & Fridani, 2020). Bu çalışmaların özellikle Uzakdoğu ve Asya-Pasifik bölgelerindeki ülkelerde bulunan uluslararası öğrencilere yönelik olması dikkat çekicidir. Bu durumun koronavirüs salgınının ilk olarak Çin Halk Cumhuriyeti'nde başlayıp tüm dünyaya yayılmış olmasından kaynaklandığı düşünülebilir. Widodo, Ferdiansyah & Fridani (2020) Taiwan'da bulunan Endonezyalı öğrenciler ile gerçekleştirdikleri araştırmada pandemi sürecinde öğrencilerin akademik ve gündelik yaşamındaki deneyimlere odaklanmışlardır. Hollanda ve Suudi Arabistan'da bulunan Endonezyalı öğrencilerle yapılan bir başka araştırma öğrencilerin COVID-19 pandemi sürecinde eğitim faaliyetlerinden memnun olmadıklarını ve kendilerini son derece güvensiz hissettiklerini ortaya koymaktadır (Puspitasari & Rahayu, 2020). Buna karşın öğrencilerin yüksek düzeyde uyum sağlama eğiliminde oldukları ve çeşitli başa çıkma stratejileri geliştirdikleri tespit edilmiştir (Puspitasari & Rahayu, 2020). Hong Kong'da bulunan uluslararası öğrencilerle gerçekleştirilen bir araştırmada ise elde edilen bulgular ise COVID-19 pandemisinin öğrencilerin duygusal deneyimlerini, tez rehberlik süreçlerini, zihinsel ve psikolojik durumlarını, aile ilişkilerini, tinsel ve ekonomik durumlarını olumsuz yönde etkilediğini göstermektedir (Istiqomah & Meilani, 2020).

COVID-19 pandemisinin Çin Halk Cumhuriyeti'nin Hubei Eyaleti'nde bulunan uluslararası öğrenciler üzerindeki psikososyal etkisinin araştırıldığı bir çalışmada öğrencilerin oldukça farklı sosyal ve psikolojik deneyimlere sahip oldukları tespit edilmiştir (Kulyar vd., 2020). Bu deneyimlerin öğrencilerin yaşına ve medeni durumuna göre farklılıklar gösterdiği anlaşılmaktadır. Araştırmada uzun süre ülkede kalan öğrencilerin kısa bir süre önce ülkeye gelmiş olan öğrencilere oranla daha endişeli ol-

dukları ve bu öğrencilerin aileleri için daha fazla kaygı duydukları sonucu ortaya çıkmıştır (Kulyar vd., 2020). Gallagher, Doherty & Obonyo (2020) tarafından Avustralya'nın Queensland Eyaleti'nde gerçekleştirilen bir araştırmada uluslararası öğrencilerin başta ekonomik sıkıntılar olmak üzere barınma, beslenme ve kesintisiz/hızlı internete erişim gibi konularda çeşitli sorunlar yaşadıkları tespit edilmiştir. Araştırmada geçici işlerde çalışan öğrencilerin işlerini kaybettikleri, kiralarını ödemekte zorlanan öğrencilerin arkadaşları ile birlikte yaşamaya başladıkları, kalabalık evlerde yaşamak zorunda kalan öğrencilerin başta hijyen olmak üzere beslenme ve internete erişim gibi konularda sorunlar yaşadıkları rapor edilmiştir (Gallagher, Doherty & Obonyo, 2020). COVID-19 pandemisinin uluslararası öğrencilerin yalnızlık, depresyon ve stres düzeyleri üzerindeki etkisinin incelendiği bir araştırmada öğrencilerin yalnızlık, depresyon ve stres düzeyleri ile sosyal medya kullanımları ve ev sahibi üniversitenin işlevi arasında anlamlı bir ilişkinin bulunduğu tespit edilmiştir (Misirlis vd., 2020). Buna göre ev sahibi üniversitelerin gerekli psikolojik destek hizmetleri sunmasının uluslararası öğrencilerin yalnızlık, depresyon ve stres düzeylerini azaltma konusunda önemli bir işleve sahip olduğu rapor edilmiştir (Misirlis vd., 2020).

Bu çalışma kapsamında aşağıdaki sorulara cevaplar aranmıştır:

- (1) Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi'nde öğrenim gören uluslararası öğrencilerin COVID-19 pandemisindeki deneyimleri nasıldır?
- (2) Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi'nde öğrenim gören uluslararası öğrencilerin COVID-19, pandemi ve gelecek hakkındaki düşünceleri nedir?
- (3) Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi'nde öğrenim gören uluslararası öğrencilerin uzaktan eğitim sürecine ilişkin düşünceleri nedir?
- (4) Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi'nde öğrenim gören uluslararası öğrencilerin bilgi ve iletişim teknolojilerine erişim durumu nasıldır?

3. Yöntem

3.1. Araştırma Deseni

Nitel araştırma metodolojisine uygun olarak tasarlanan bu çalışmada fenomenolojik araştırma deseni kullanılmıştır. Husserl (2010), fenomenolojiyi özel bir felsefi yöneme ve düşünce şekline karşılık gelmesi nedeniyle bütün bilimlerin temeli olarak kabul etmektedir. Fakat genel kabule göre fenomenolojinin temel amacı insanların yaşam deneyimlerini anlamaktır (Tekindal & Uğuz Arsu, 2020). Bu yüzden fenomenolojik araştırma günlük ha-

yatta karşılaşılan, yabancı olunmayan ancak tam olarak da anlaşılamayan durumları ya da olguları araştırmayı amaçlayan çalışmalar için kullanılmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2016). Bu çalışmada, uluslararası öğrencilerin COVID-19 pandemisindeki deneyimlerini keşfetmek için fenomenolojik araştırma deseni tercih edilmiştir.

3.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmanın temel amacı, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi'nde öğrenim gören uluslararası öğrencilerin COVID-19 pandemisindeki deneyimlerinin keşfedilmesidir. Bunun için öğrencilerin pandemi sürecindeki gündelik yaşam pratiklerine, pandemiye karşı geliştirdikleri algı ve tutumlara odaklanılmıştır. Bu çalışmanın önemi henüz doğrudan Türkiye'deki uluslararası öğrencilere yönelik hiçbir araştırmanın yapılmamış olmasından kaynaklanmaktadır.

3.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmanın (1) veri toplama sürecinin COVID-19 pandemi kısıtlamalarının olduğu bir döneme denk gelmesi, (2) bazı görüşmelerin telefon aracılığıyla gerçekleştirilmesi ve (3) bazı öğrencilerin Türkçe anlama ve konuşma becerisinin düşük seviyede olması gibi üç farklı başlık altında toplanabilecek sınırlılıkları bulunmaktadır. Bu sınırlılıklar özellikle fenomenolojik araştırma deseninin "öz"e yönelik derinlemesine bir kavrayışa sahip olunması amacına ulaşılması noktasında araştırmayı ve araştırma sürecini etkilemiştir.

3.4. Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu 2021 yılı itibarıyla Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi'nde öğrenim gören 587 uluslararası öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada amaçlı örneklem yöntemleri arasında yer alan maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılmıştır. Bu yöntem bir grup ya da topluluk içindeki birtakım farklılıkları içeren temel konuları/sorunları ortaya çıkarıp tanımlamak için kullanılmaktadır (Patton, 2014; Neuman, 2014). Maksimum çeşitlilik örnekleme araştırma konusuna katkı sağlayabilecek olan bireylerin maksimum düzeyde çeşitliliğinin sağlanmasına imkân sunan bir yöntemdir. Üstelik bu yöntem sadece bireyler arasındaki farklılıkların değil; paylaşılan ortak deneyimlerin, sorunların, duyguların keşfedilmesini de sağlamaktadır. Bu nedenle maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılarak elde edilen bulgular diğer örnekleme yöntemleriyle elde edilen sonuçlardan daha zengin olabilmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2016; Baltacı, 2018). Araştırmada toplam 20 uluslararası öğrenci ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara ait detaylı bilgiler aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 1. Katılımcılara ait demografik bilgiler

No	Yaş	Cinsiyet	Ülke	Bölüm	Sınıf	Barınma	Burs	Çalışma Durumu
K1	26	Kadın	Lübnan	Peşaj Mimarlığı	4	Ev	Hayır	Hayır
K2	23	Kadın	Lübnan	Peşaj Mimarlığı	4	Ev	Evet	Hayır
K3	26	Kadın	Ürdün	İngiliz Dili ve Edebiyatı	Hazırlık	Ev	Hayır	Hayır
K4	29	Kadın	Endonezya	İşletme	Y. Lisans	Ev	Hayır	Hayır
K5	20	Kadın	Irak	Tıp	1	Yurt	YTB	Hayır
K6	20	Kadın	Uganda	İlahiyat	2	Yurt	YTB	Evet
K7	20	Kadın	Kosova	Türk Dili ve Edebiyatı	2	Yurt	YTB	Part-time
K8	20	Kadın	Türkmenistan	Tıp	1	Yurt	YTB	Hayır
K9	21	Kadın	Türkmenistan	Fen Bilgisi Öğrt.	1	Ev	Hayır	Hayır
K10	19	Erkek	Endonezya	Tıp	1	Ev	YTB	Hayır
K11	25	Erkek	Gana	Tıp	4	Ev	YTB	Part-time
K12	24	Erkek	Endonezya	İlahiyat	3	Ev	Hayır	Hayır
K13	24	Erkek	Fildişi Sahili	İlahiyat	4	Yurt	Hayır	Hayır
K14	21	Erkek	Azerbaycan	İlahiyat	1	Ev	YTB	Hayır
K15	30	Erkek	Azerbaycan	Peşaj Mimarlığı	Y. Lisans	Ev	Hayır	Part-time
K16	23	Erkek	Orta Afrika Cum.	Tıp	3	Yurt	YTB	Hayır
K17	21	Erkek	Afganistan	İlahiyat	1	Yurt	YTB	Hayır
K18	27	Erkek	Türkmenistan	Sosyal Hizmet	4	Ev	Hayır	Part-time
K19	29	Erkek	Irak	Dış Hekimliği	5	Ev	Hayır	Hayır
K20	25	Kadın	Suriye	Dış Hekimliği	4	Ev	YTB	Hayır

* YTB: Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı

3.5. Veri Toplanması ve Verilerin Analiz Edilmesi

Veri toplama sürecinden önce literatürdeki çalışmalar gözden geçirilmiş ve üç uluslararası öğrenci ile yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bilgilerden hareketle toplam 23 açık uçlu sorudan oluşan bir form geliştirilmiştir. Bu sorulardan 14 tanesi sosyodemografik bilgiler, beş tanesi COVID-19 salgını ve pandemi süreci, iki tanesi uzaktan eğitim süreci, iki tanesi de bilgi ve iletişim teknolojilerine erişim ile ilgilidir. Görüşmelerin üçü yüz yüze, 17'si ise telefon yoluyla gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler Türkçe olarak yapılmış olup veri toplama sürecinde 4. sınıfta öğrenim gören uluslararası bir öğrenciden destek alınmıştır. Veri toplama süreci öncesinde söz konusu öğrenci ile araştırma konusu, saha araştırması, görüşme ilke ve teknikleri gibi konularla ilgili bilgi paylaşımı yapılmıştır. Katılımcılara görüşme gerçekleştirilmeden önce araştırma hakkında bilgi verilmiş ve katılım için sözlü onayları alınmıştır. Gizlilik ilkesi gereği, katılımcıların onayı ile görüşmeler ses kaydı alınarak gerçekleştirilmiştir. Veriler 10-24 Mayıs 2021 tarihleri arasında toplanmıştır.

Verilerin analiz edilmesinde betimsel analiz yönetimi kullanılmıştır. Betimsel analiz "*çeşitli veri toplama teknikleri ile elde edilmiş verilerin daha önceden belirlenmiş temalara göre özetlenmesi ve yorumlanmasını içeren bir nitel veri analiz türü*" (Yıldırım & Şimşek, 2016) olarak tanımlanmaktadır. Betimsel analiz genellikle kavramsal yapının önceden açık ve net bir şekilde belirlendiği araştırmalarda kullanılmaktadır. Bu analiz yönteminde elde edilen veriler daha önce belirlenmiş olan temalara göre özetlenip yorumlanmaktadır. Bu tür analizlerde katılımcı görüşlerini çarpıcı bir şekilde yansıtmak için doğrudan

alıntılara sıkça yer verilmektedir. Betimsel analizde temel amaç araştırmada elde edilen bulguların düzenli bir şekilde yorumlanması ve okuyucuya sunulmasıdır (Özdemir, 2010; Yıldırım & Şimşek, 2016).

Bu çalışmada veriler betimsel analiz yönteminde yer alan dört aşamalı bir süreç içinde analiz edilmiştir. Buna göre;

- (1) İlk olarak betimsel bir çerçeve oluşturulmuştur. Bu çerçeve görüşme sürecinde ve sonrasında birincil ve ikincil veri kaynakları incelenerek oluşturulmuştur. Bu çerçeveye göre bulgular bölümünde verilerin hangi temalar altında sunulacağı belirlenmiştir. Buna göre toplam beş farklı tema belirlenmiştir.
- (2) Takip eden süreçte belirlenen temalar esas alınarak veriler detaylı bir şekilde okunmuştur. Okuma sürecinde verilerin temalara uygun olarak mantıksal bir çerçevede sınıflandırılması yapılmıştır. Ayrıca bir sonraki aşamada metin içinde kullanılacak olan doğrudan alıntılar neler olabileceği de belirlenmeye çalışılmıştır.
- (3) Daha sonra sınıflandırılan verilerin tanımlanması aşamasına geçilmiştir. Bu aşamada metin içinde doğrudan alıntılar yapılarak bulgular bölümü oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu süreçte katılımcılara K1, K2 ve K3 (Katılımcı 1, Katılımcı 2, Katılımcı 3) gibi kodlar verilmiştir.
- (4) En nihayetinde bulguların açıklanması ve yorumlanması sürecine geçilmiştir. Veriler neden-sonuç ilişkisi içinde değerlendirilerek, hatta kimi zaman farklı araştırmalar, olaylar veya olgularla karşılaştırılarak sunulmaya çalışılmıştır (Yıldırım & Şimşek, 2016).

4. Bulgular

4.1. COVID-19 Pandemisi Hakkındaki Düşünceler

Koronavirüs ile ilgili haberlerin yayılmaya başlamasından kısa bir süre sonra, COVID-19 olarak adlandırılan salgının tüm dünyayı etkisi altına alması artık pek çok şeyin eskisi olmayacağına da habercisi gibiydi. Nitekim kısa bir süre sonra COVID-19 salgını bir pandemi olarak ilan edildi ve dünya adeta geri döndürülemez bir yola girdi. Pandeminin ilan edilmesinin üzerinden henüz 15 ay geçmiş olmasına rağmen üç milyonun üzerinde insan hayatını kaybetti. Yaklaşık 200 milyon insan bu virüsten doğrudan etkilendi (Worldmeter, 2021). Dolaylı yoldan etkilenen insan sayısına yönelik net bir veri olmamakla birlikte tahmini sayının milyarlarca insanı kapsayacağı öngörülebilir. Yapılan görüşmelerde de öğrencilerin çoğunun COVID-19 salgını ve pandemi sürecinin tüm insanları etkilediğini düşündükleri anlaşılmaktadır. Örneğin K19, “COVID-19 her yönüyle tüm insanları etkiledi.” diyerek bu düşünceyi desteklemektedir. K18, “beklemediğimiz anda ortaya çıktı.” sözüyle salgının beklenmediğinden ve herkesi bir şekilde etkilediğinden bahsetmektedir. K6 “korona hayatımızın düzenini bozan bir hastalık oldu, bizleri evlere kapattı, çok tembelleştirdi bizi.” şeklindeki ifadesiyle COVID-19 salgını ve pandemi sürecinin ortaya çıkardığı olumsuzlukları işaret etmektedir. Katılımcılar arasında bu süreçlere yönelik olumlu ve olumsuz düşüncelere sahip olanlar bulunmaktadır.

Bu süreci olumlu olarak değerlendiren katılımcılar genellikle evde kalmanın kendilerini ve ailelerini daha yakından tanımalarına fırsat sağladığını vurgulamaktadır. K1 bu durumu “öğrenciler ailelerinin yanına gitti bu da kaynaşma ve aileleriyle daha çok vakit geçirme fırsatı sundu” sözleriyle açıklamaktadır. K6’nın “insanların dinlenmelerine ve aileleriyle iyi ilişkiler kurmalarına yardımcı oldu” şeklindeki sözleri de K1’in düşüncelerini desteklemektedir. Sokağa çıkma kısıtlamasının olduğu kapanma süreçlerinde kendilerine daha çok zaman ayıran katılımcılar kendi varlıklarını keşsettiklerini ve bunun çok olumlu bir gelişme olduğunu düşünmektedir. K2, bu düşünceyi “insan evde oturup kendine zaman ayırabiliyor. Hobilerimi geliştirdim bu benim için olumlu bir şey” diyerek desteklemektedir. K8 de bu süreçte kendine zaman ayıran katılımcılardan biri olduğunu ifade etmektedir: “Kendime daha çok zaman ayırabildim birazcık daha dinlendim”. K20 de benzer bir bakış açısını şu sözlerle ifade etmektedir: “kendim için daha vakit ayırabilirim daha güzel ders çalışabilirim”. Derslerden hareketle pandemi süreci hakkında olumlu düşüncelere sahip olan K11 bu süreci “dersler online olduğu için başka şeyler (spor gibi) yapmak için daha çok zaman kalıyor. Bu konuda iyiydi pandemi. Rahatlıkla derslere girebiliyoruz hiç ulaşım vb. şeylerle uğraşmadan” sözleriyle

değerlendirmektedir. “Artık insanlar modern bir şekilde teknolojiye ayak uydurmayı öğrenmesi lazım” sözleriyle K12, pandemi süreci ile ilgili olumlu düşüncelere sahip olan diğer katılımcılardan farklı bir noktaya dikkat çekmektedir.

COVID-19 salgını ve pandemi sürecini olumsuz olarak değerlendiren katılımcılara bakıldığında genel olarak sosyal, eğitimsel, psikolojik ve ekonomik olumsuzluklara dikkat çektikleri görülmektedir. K15 pandemi sürecini “Olumlu hiçbir yönü yok. Planlarımızı alt üst etti. Psikoloji, eğitim, yaşam, ekonomik olarak bizi kötü etkiledi” sözleriyle değerlendirmektedir. K14 ise “çalışma imkânlarından mahrum kaldık yani kişisel olarak böyle etkilendim. Bir de derslerde sıkıntı oldu” diyerek benzer olumsuzluklara dikkat çekmektedir. K13, içinde bulunduğu pandemi süreciyle ilgili düşüncelerini “Hep olumsuz düşünürüm çünkü hastalıktan dolayı her şey durgun oldu her şeye zam geldi misafirlik konusunda zorluk çektik” sözleriyle açıklamaktadır. K9, pandemi sürecinin tüm insanlar üzerindeki olumsuz etkisine dikkat çekmektedir: “İnsanlar işsiz kalıyor para sıkıntısı çekiyor ve psikoloji olarak kötü etkileniyor”. K5 de “insanlar psikolojik olarak etkilendi, bir sürü insan hayatını kaybetti, sağlık çalışanları bu dönemde çok kötü etkilendi” sözleriyle sürece ilişkin olumsuz düşüncelerini ifade etmektedir. K4 “koronavirüs özellikle sosyal hayatımızı derinden sarstı” diyerek pandemi sürecinin sosyal açıdan oluşturduğu olumsuzluklara vurgu yapmaktadır. Buraya kadar değinilen olumlu ve olumsuz düşüncelerin şekillenmesinde katılımcıların gündelik yaşamda karşılaştıkları durumların etkili olduğu anlaşılmaktadır.

4.2. COVID-19 Pandemisindeki Gündelik Yaşam Pratikleri/Deneyimleri

Katılımcıların pandemi sürecindeki gündelik yaşam pratiklerini/deneyimlerini ortaya koyabilmek amacıyla uluslararası öğrencilere “Pandemi sürecini nasıl geçirdiniz/geçiriyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevaplar incelendiğinde pek çok katılımcının bu süreci evde geçirdiği ve neredeyse hiç dışarıya çıkmadığı anlaşılmaktadır. Örneğin K5 bu süreçte yaptıklarını “Gün içinde pek bir şey yapmıyorum. Okul varken derslere giriyorduk. Dışarıya da pek çıkmıyorduk sürekli evdedik” sözleriyle açıklamaktadır. K18, “Çoğunlukla evde bulunuyoruz zorlu olmadığı sürece dışarı çıkmıyoruz”, K4 de “Pandemi süresi boyunca acil bir işim olmadıkça dışarı çıkmadım” diyerek eve kapanmış olma durumunu ifade etmektedir. Bu durumu bir fırsat olarak gören ve gündelik yaşam yaşadıklarını bu düşünceye göre deneyimleyen gibi katılımcılar (K6, K5, K12) bulunmaktadır: “Dışarı çıkamıyoruz zor geçiriyoruz. Ama onun da bir nefis terbiyesi oluyor. Ailemizle veya ev arkadaşlarımızla daha çok kaynaşıyoruz” (K12).

Katılımcıların evlerinde kaldıkları dönemleri nasıl değerlendirdikleri incelendiğinde genellikle ders çalışma, kitap okuma, film izleme, spor yapma ve müzik dinleme gibi çok farklı etkinlikler yaptıkları görülmektedir. K7 evde geçirdiği günlerde derslere yoğunlaştığından bahsetmektedir: *“Daha çok online derslerle ilgileniyorum. Zamanımı daha çok evde geçiriyorum”*. K8 *“Online derslere çalışıyorum. Kitap okuyordum.”*, K4 *“Günlük rutinlerim dışında spor ve kitap okuma çalışmalarını yaptım.”*, K9 *“Uyuyorum, kitap okuyorum müzik dinliyorum. Kendime vakit ayırıp dinlendim.”*, K12 *“Resim çiziyorum, hobilerimi geliştirdim bazen uyuyor bazen kitap okuyorum.”*, K13 *“Derslere giriyorum. Ödevlerime çalışıyorum ve dizi izliyorum.”*, K19 *“Kendi özel aktivitelerimi yapıyordum kitap okumak daha çok Kuran-ı Kerimi okuyorum.”* şeklindeki ifadeleriyle gündelik hayatta yaptıkları etkinlikleri açıklamaktadır. Bu etkinliklerin dışında kendilerine özgü gündelik pratiklere sahip olan katılımcılar da mevcuttur. Örneğin K13’ün *“Misafirlerim oldu her zaman onlarla geçirdim zamanı. Karantina zamanında düşünmekten hasta oldum. Sonra kendime geldim. Psikoloji olarak kötü etkilendim. Şimdi hep spor yapıyorum.”* şeklindeki ifadeleri bazı katılımcıların ilk başlarda bu süreci olumsuz, sonrasında ise olumlu yönde deneyimlediklerini ortaya koymaktadır.

K14 gibi evde kalıp arkadaşlarıyla vakit geçiren katılımcılar da bulunmaktadır: *“Evde arkadaşlarla vakit geçirdik. Ders çalıştım kitap okudum.”* Bu katılımcıların gündelik yaşam pratiklerinin/deneyimlerinin aileleri ile birlikte yaşayan katılımcılara oranla olumlu olduğu anlaşılmaktadır. Bu süreçte arkadaşları ile birlikte evde kalan K11 de K14’e benzer şekilde olumlu olarak değerlendirilebilecek gündelik yaşam pratiklerine sahiptir: *“Evde spor yaparım, arada film ve belgesel, tarihsel izlerim. Makale okurum arkadaşlarla sohbet ederim”*. Arkadaşları ile birlikte aynı evde kalan katılımcıların gündelik hayatta özellikle sosyalleşme konusunda diğer katılımcılara oranla daha şanslı oldukları ve bu süreci pozitif yönde geliştirerek geçirdikleri ileri sürülebilir. Öte yandan bu durumu gündelik yaşamında olumsuz olarak deneyimleyen katılımcılar da bulunmaktadır. Örneğin K17 *“Otura oturma ders çalışmıyoruz. Spor yapıyordum. Kitap okumayı seviyorum ama pandemide okuyamadım tembelleştim.”* sözleriyle pandeminin gündelik yaşamına olan olumsuz etkilerinden bahsetmektedir. Bu olumsuzluklar aynı zamanda katılımcıların pandemi döneminde yaşadıkları bazı zorluklarla yakından ilişkilidir.

4.3. Pandemi Sürecinde Yaşadıkları Zorluklar

Pandemi süreci neredeyse tüm dünyada pek çok insanı olumsuz yönde etkilemiştir. Bu süreçte uluslararası öğrencilerin de çeşitli zorluklar yaşadıkları tespit edilmiştir. Bu araştırmada, katılımcıların başta ekonomik

sorunlar olmak üzere eğitim, barınma, beslenme ve sağlık gibi temel konularda çeşitli sorunlar yaşadıkları görülmektedir. K1 içinde buldukları durumu *“Herkes gibi çok sorun yaşadık tabii ilk başta ekonomik olarak çok sıkıntı çektik hele biz burslu olmadığımız için daha çok sıkıntı yaşadık. Ama sağ olsunlar Rize halkı ve dernekteki abileri yardımlarda bulunuyordu ara sıra sıkıntı çekti memeye çalıştılar. Ama yine de psikolojik olarak kötü etkilendik. Eğitim konusunda birçok sıkıntı oldu.”* şeklinde açıklamaktadır. K1’in ifadelerine benzer şekilde K16 da *“Pandemi başında yurttan yemek çıkmıyordu sürekli dışarıdan sipariş vermek kalıyorduk bu yüzden ekonomik sıkıntısına girdi. Eğitim olarak bilgisayarım yoktu telefondan girmekle zorlanıyordum sistemden dolayı.”* sözleriyle yaşadığı ekonomik ve eğitimsel sorunlara dikkat çekmektedir. Bazı katılımcıların (K15) ekonomik olarak temel ihtiyaçlarını karşılama konusunda sıkıntı yaşamasına da istihdam konusunda sıkıntı yaşadığı görülmektedir: *“Kişisel ihtiyaçlarımı karşılayacak kadar ekonomi iyiydi ama iş bulma konusunda sıkıntı çekiyorum kendimizi geliştiremiyoruz.”* Katılımcıların hiçbirinin koronavirüse bağlı bir rahatsızlık yaşamadığı tespit edilmiştir. Ancak katılımcıların pek çoğu farklı sağlık sorunları yaşamıştır. K6, ekonomik sorunlardan ziyade yaşadığı sağlık, eğitim ve barınma sorunlarına değinmektedir: *“Sağlık sorunlarım oldu birçok defa hastaneye gittim vitamin eksikliği, halsizlik kemik ağrıları vb. şeyler oldu. Eğitim konusunda yaşadığım sorun uzaktan eğitimden hiçbir verim alamaz olduk. Barınma olarak ilk haftalarda yurttaydım sonra çalışmak için ayrıldım sonra geri dönmek istedim ama yurt izin vermedi geri dönmeme ve hala yurda dönmedim.”* K6’nın ifadelerinde pandemi sürecinde barınma konusunda da önemli sorunlar yaşandığı anlaşılmaktadır. Bu süreçte özellikle Gençlik ve Spor Bakanlığı Kredi ve Yurtlar Genel Müdürlüğü’ne bağlı pek çok yurdun kapanması bu yurtlarda kalan uluslararası öğrencilerin barınma sorunu yaşamasına yol açmıştır. Bu durumu K13 *“Yurttan çıkanlar geri dönemiyorlar bu konuda zorluk çekiyoruz barınma açısından. Başka bir sıkıntımız yok sadece sağlık olarak stresten hasta oldum.”* şeklindeki sözleriyle ifade etmektedir. Ancak bazı katılımcı (K8) ifadelerinden anlaşıldığı üzere kaldıkları yurda geri dönebilenler de bulunmaktadır: *“Barınmada yurt bizi çok taşıdı oradan oraya sonra yurt bunaltmıştı yurttan çıktım sonra tekrar dönme konusunda sıkıntı yaşadım ama geri döndüm.”*

Katılımcıların pek çoğunun eğitim konusunda da sorun yaşadıkları tespit edilmiştir. Bu durumu K20 *“Eğitim olarak birkaç sorun yaşadım sınavlar benim için iyi değildi.”*; K14 *“Sadece eğitim olarak sıkıntı çektik tembelleştik biraz.”*; K7 *“Eğitim konusunda zorluk yaşadım. Özellikle kitaplara erişim konusunda.”* sözleriyle açıklamaktadır. Ancak eğitim sorununu farklı şekillerde değerlendiren

katılımcılar da bulunmaktadır. Örneğin K19'a göre eğitim süreçleriyle ilgili anlık kararlar alınması eğitim ile ilgili sorun yaşamalarına yol açmaktadır: "Eğitimde sıkıntımız oldu fakültenin kararları anlık çıkıyor bu bizi zora çekti." Ayrıca pandemi sürecinde evde kapalı kalmak zorunda kalan bazı katılımcıların ders çalışamaz hale geldikleri anlaşılmaktadır. K2'nin ifadeleri bu tespiti doğrulamaktadır: "Eğitimde sıkıntı yaşadık çünkü evde kala kala halsiz olup ders çalışamıyoruz." Yüz yüze eğitimden aldıkları verimi alamadıklarını düşünen katılımcılar (K4) da bulunmaktadır: "Eğitim olarak da yüz yüze eğitimindeki verimi canlı derslerde alamadım. Çünkü sürekli öğretmenlere ulaşma şansımız yoktu." Öte yandan akademisyenlerin tutumlarından memnun olmayan K8 "Eğitim çok kötüydü hala da kötü, tıp fakültesi olarak hocalar bizi çok zorluyorlar. Hocalar öğrenci taraftarı değil bizi çok mağdur bıraktılar." diyerek düşüncelerini açıklamaktadır. K3 "İlk başta hepimiz eğitimsel problemlerle karşılaştık ve tabii ki ekonomik sorunlarımız oldu." diyerek hem eğitim hem de ekonomik durumu ile ilgili sorunlara dikkat çekmektedir. Sonuç olarak yapılan derinlemesine görüşmelerde katılımcıların oldukça farklı zorluklar yaşadıkları görülmektedir. Bu zorluklarla başa çıkmada çoğu katılımcının kendi kaynaklarından yararlandığı anlaşılmaktadır. Buna karşın bazı katılımcılar (K1 ve K12) bu zorluklarla başa çıkma noktasında yerel halktan gördükleri desteğe dikkat çekmektedir. Örneğin K12 "Rize'de herhangi bir zorluk çekmiyorum çünkü insanlar, komşular yardımcı oluyor. Herhangi bir sıkıntım olmadı." sözleriyle yerel toplum tarafından sağlanan desteği ve dayanışmayı vurgulamaktadır.

4.4. Pandemi Sonrasındaki Gelecek Planları

Gelecek kaygısı pandemi sürecinden bağımsız olarak dünyadaki pek çok insan için önemli bir sorun olarak ifade edilmektedir (Bernstein & Zvolensky, 2007; Fisher & Crawley, 2013). Pandemi sırasında yapılan araştırmalarda pek çok insanın gelecek ile ilgili kaygısının arttığı ve gelecek planlarının değiştiği görülmektedir (Rodríguez-Hidalgo, Pantaleón, Dios & Falla, 2020; Abbott, 2021). Yapılan derinlemesine görüşmelerde bu durumu destekleyen verilere ulaşılmıştır. Katılımcılara gelecek ile ilgili düşünceleri ve beş yıl sonra kendilerini nerede ve ne yaparken hayal ettikleri sorulmuştur. K15 bu sorulara "Özel bir planım vardı pandemi yüzünden ertelemek zorunda kaldım. İngilizce kursuna gitmek istiyordum ama kurslar kapalı yani kendimi geliştiremiyorum. 5 yıl sonrasına bir planım yok pandemi yüzünden vizyonum daraldı bir hayal kuramıyorum." şeklinde cevap vermiştir. K15 bu sözleri ile pandeminin hem kısa hem de orta vadedeki olası olumsuz etkilerine değinmektedir. Bu sorularla ilgili düşüncelerini K6 "Mesela ülkeme dönmeyi düşünüyordum sonra pandemi çıktı kapılar kapandı gidemedim.",

K13 "Memlekette çok şeyler yapmayı düşünüyordum oraya gidemedim hepsi iptal oldu.", K6 "Pandemi sürecinde hayatımda değişen şey düzenim oldu ve bazı davranışlarım değişti biraz sinirli oldum. Salgın dolayısıyla hasta olma korkusunu yaşadım." diyerek ifade etmektedir. K18 ise düşüncelerini "Hayallerimiz vardı. Okulu bitirip yurt dışına çıkıp kendimizi geliştirme umudumuz vardı pandemi yüzünden ister istemez her şey ertelendi." şeklinde ifade etmektedir.

Bu katılımcılar dışında gelecek planlarında küçük değişiklikler yaşandığını ifade eden katılımcılar (K7) da bulunmaktadır: "Sadece gezme planlarımız iptal oldu. Memlekette bu kadar kalıp online bir şekilde bu kadar eğitim alacağımı düşünmüyordum. 5 yıl sonra üniversiteyi tamamlamış ve atanmış bir şekilde görüyorum kendimi." Öte yandan kısa vadeli planları değişse de uzun vadede planlarını uygulamaya koymayı düşünen katılımcılar (K12) bulunmaktadır: "Çok planlarımı iptal edildi gezme ve çalışma gibi. Genelde tatillerde hep gezerdim pandemide ne gezemedim ne de çalışabildim. Büyük bir hayalim var 5 yıl sonra memleketimde bir okul kurmak istiyorum. Büyük bir girişimci olmak istiyorum babam gibi. Babamın şirketini devam ettirmek aynı zamanda öğretmen olmak istiyorum."

Katılımcıların özellikle ülkelerine gitme konusunda bir plan değişikliğine gitmek zorunda kaldıkları tespit edilmiştir. Örneğin K11 bu durumu "Evet normalde memlekete gidecektim pandemiden dolayı eve gidemedim." sözleriyle dile getirmektedir. Öte yandan 5 yıl sonrasını hiç düşünmeyen; ancak pandeminin sona ereceğinden umutlu olan katılımcılar (K3) da bulunmaktadır: "5 yıl sonrasını düşünmedim çünkü pandemi kâbusunun geçeceğinden hep umutluyum." Katılımcılar genel olarak gelecek ile ilgili üst düzeyde bir kaygı taşıyor olsalar da gelecek ile ilgili planlarını gözden geçirmek zorunda kalmışlardır. Bu ifadelerden hareketle pandemi sürecinin kısa vadede katılımcıların hayatlarını olumsuz etkilemiş gibi görünse de orta ve uzun vadede herhangi bir olumsuz etkisinin olacağı düşünülmektedir.

4.5. Uzaktan Eğitim Süreci ile İlgili Düşünceler

Uzaktan eğitim yeni bir öğretim yöntemi değildir. Bu eğitim yönteminin izleri 19. yüzyıla kadar uzanmaktadır. Nitekim 1800'lerin sonlarından itibaren Amerika Birleşik Devletleri'ndeki bazı üniversitelerde uzaktan eğitim yöntemi kullanılmaya başlanmıştır. Uzaktan eğitimin son iki yüzyıldaki gelişimi, iletişim teknolojilerindeki yeniliklerle paralel ilerlemekte ve yaygınlaşmaktadır (Kentnor, 2015). Bu açıdan uzaktan eğitim yöntemini küresel bir fenomen olarak tanımlamak da mümkündür. Fakat pandemi sonrası süreçte, bu yöntem bir fenomen olmaktan çıkarak temel eğitim tekniğine dönüşmüştür.

Buna rağmen, eğitim seviyelerinden bağımsız olarak, pek çok öğrenci için de oldukça yeni ve zorlayıcı bir eğitim yöntemidir. Pandemi sürecinde yapılan araştırmalarda öğrencilerin bu yeni yönteme katılım ve uyum sorununu yaşadıkları ve yüz yüze eğitime oranla daha fazla zorlandıkları tespit edilmiştir (Bozkurt, 2020; Keskin & Özer Kaya, 2020; Kürtüncü & Kurt, 2020). Bu araştırmada uzaktan eğitim süreçlerine yönelik bazı katılımcıların olumsuz bazılarının ise olumlu deneyim ve düşüncelere sahip oldukları tespit edilmiştir.

Uzaktan eğitim sürecindeki olumsuz deneyimlerini K2 “Hocalarla pek iletişim halinde olamıyoruz projeler için doğru düzgün kritik alamıyoruz.” sözleriyle ifade ederken; K4 “Birçok kez internetim gittiği için sınavımı yollayamadım ve derslere giremedim.”, K6 ise “Uzaktan eğitimi hiç sevmiyorum ama kötü olduğunu demiyorum. Sebep de yabancı olduğumuz için hocaların anlattıkları anlamamız için yetmiyor ve biz ders sunumu vermiyoruz.” şeklinde ifade etmektedir. K8 sadece eğitim sürecinden değil; ölçme ve değerlendirme sürecinden de memnun olmadığını ifade etmektedir: “Çok kötü, online bir şekilde bir şey öğrenemiyoruz dersleri uzaktan görmek çok zor hiçbir şey anlayamıyorum. Sınav sistemimiz de çok kötü.”

Bazı öğrenciler uzaktan eğitim sürecinin kendilerinin üniversite eğitimine ayak uyduramamasına yol açtığından bahsetmektedir. K9 “Çoğu öğrenciler uzaktan eğitimde anlamakta zorluk çekiyor yüz yüze olsaydı daha iyi olabilirdi. 1. sınıf olarak üniversite eğitimimize ayak uyduramadık.” diyerek bu durumu dile getirmektedir. K12’ye göre uzaktan eğitim sürecinde internete erişim sıkıntısı pek çok öğrenci için önemli bir sorundur: “Çok zor geliyor bana ve genel olarak tüm öğrencilere çünkü uzaktan eğitimde internette sıkıntı oluyor. Uzaktan motive olamıyoruz ders çalışmak için yüz yüze eğitiminde daha çok verimli oluyor.” K12’nin ifadelerinden anlaşıldığı üzere uzaktan eğitim sürecinin öğrenciler açısından derse katılım ve ders çalışma süreçlerinde ortaya çıkardığı farklı zorluklar bulunmaktadır. Öte yandan uzaktan eğitim süreciyle ilgili olarak son derece olumsuz düşüncelere sahip olan katılımcılar da bulunmaktadır. K19 bu katılımcılardan biri olarak süreç hakkındaki düşüncelerini “Maalesef çok olumsuz yönleri oldu bizim hep pratik dersler online olduğu için, Fakültenin geç kararlar alması, iki dönem derslerini birden anlatmaları bizi çok zorladı kötü oldu bizim için.” sözleriyle ifade etmektedir. Bu süreçte yaşanan olumsuzluklardan fakülte yönetimi kadar öğretim elemanlarını da sorumlu tutan katılımcılar bulunmaktadır. Örneğin K14 uzaktan eğitim sürecindeki olumsuzlukları öğretim elemanı faktörüne bağlamaktadır. Ona göre “hocalar verimli ders veremiyor böylece öğrenciler faydalanmıyor.” Benzer şekilde K17 “hocalar bizi zorluyor onlar zorlayın-

ca okuyasın gelmiyor. Ders süreci fazla uzatılıyordu biraz da esnek ve rahat olması gerekiyordu. Uzaktan olarak dersleri o kadar iyi anlamıyorduk internet de gidiyordu. Sınavları da çok zor yapıyorlar öğrencileri hiç düşünmüyorlar.” sözleriyle uzaktan eğitim sürecinde öğretim elemanı faktörüne dikkat çekmektedir. Bu durum sadece uzaktan eğitim süreciyle ilgili olumsuz deneyim ve düşüncelere sahip olan katılımcılara özgü değildir. Uzaktan eğitim sürecinde olumlu deneyim ve düşüncelere sahip olan bazı katılımcıların da öğretim elemanlarından kaynaklanan olumsuzluklara dikkat çektiği görülmektedir. K15’in ifadeleri bu durumu ortaya koymaktadır: “Olumlu yönleri var, yani bazı derslerin uzaktan olabileceğini gördük illa yüz yüze olmasına gerek yokmuş benim işime yaradı kolay oldu. Ama hocaların biraz inisiyatif göstermeleri lazım biraz hiç anlatmadıkları şeyleri istiyorlar.”

Uzaktan eğitim süreciyle ilgili olumlu deneyim ve düşüncelere sahip olan katılımcılara bakıldığında K1 bu süreci “Benim için olumluydu. Bizim çoğu derslerimiz teori olduğu için çok sıkıntı çekmedik sadece projelerde uygulama olduğu için hocalara gösterip kritik alamıyorduk. Ama bir yandan projelerimiz çok masraflıydı çıktı almak maket yapmak yani bunlardan kurtulmuş olduk masraf düştü üzerimizden.” diyerek açıklamaktadır. K1’e göre hem eğitim açısından hem de ekonomik açıdan uzaktan eğitim süreci son derece olumludur. Benzer şekilde K4 de bu süreci olumlu olarak değerlendirmektedir: “Olumlu yönden bakarsam her gün uzak mesafeden okula kadar gitmemize gerek kalmadı.” Beklentilerinin çok üzerinde bir eğitim süreci yaşadıklarını ifade eden katılımcılar da bulunmaktadır. K5’in aşağıdaki ifadeleri bu tespiti doğrulamaktadır.

“Bizim fakülte açısından beklentime çok daha üstün güzel bir eğitim yürütüldü. Ama birazcık daha kolaylaştırmalarını bekliyordum nasıl olsa öğrenciler uzakta, okulda değil, psikolojileri bozuk ama hocalar daha fazla zorluyorlardı sağ olsunlar. Pratik ders olarak 1. Sınıfta olduğumuz için pratik uygulamamız yoktu ama teori olarak hocalarla irtibat halindeydik istediğimiz zaman soru sorabiliyorduk yani canlı derslerimiz oldu ve benim için çok sıkıntı olmadı.” (K5)

Yukarıdaki ifadelerden anlaşıldığı üzere öğretim elemanları ile iyi iletişim kuran ve uzaktan eğitim sürecini daha verimli geçiren öğrenciler bulunmaktadır. Yapılan görüşmelerde uzaktan eğitim sürecine yönelik olumlu algıyı geliştiren bir durum dikkat çekmektedir. Buna göre öğrencilerin dersleri tekrar dinleme imkânının olması pek çok katılımcı için uzaktan eğitim sürecinin olumlu bir şekilde değerlendirilmesine katkı sağlamaktadır. K13 “Benim için pandemi sürecinde uzaktan eğitim gü-

zel oldu yani yabancı bir öğrenci olarak sınıfta ilk anlamından dersleri anlayamıyorduk ama uzaktan dersleri tekrar izleyip not çıkarabiliyoruz.” diyerek bu durumu dile getirmektedir. Benzer şekilde K7 ve K6 da uzaktan eğitim sürecinde kaydedilen derslerin tekrar dinlenebilir olmasının kendileri açısından oldukça olumlu bir durum olduğunu ifade etmektedir: K7 “*Olumlu yönleri dersleri tekrar dinleyebiliyoruz kaçırdığımız not olunca tekrar dinleyip not çıkarabiliyoruz.*”, K6 “*Olumlu olarak dersleri tekrar yavaş yavaş dinleyip anlayabiliyorum dersleri.*”

Öte yandan hem olumlu hem olumsuz düşüncelere sahip olan katılımcılar da bulunmaktadır. Örneğin K10 “*Olumlu olarak daha rahat herhangi bir yerde çalışabiliriz. Olumsuz olarak arkadaşlarla görüşemiyoruz hocalara danışamıyoruz.*” diyerek uzaktan eğitim sürecinin sunduğu fırsatları ve ortaya çıkardığı sorunları birlikte değerlendirmektedir. Katılımcıların arasında uzaktan eğitim sürecini destekleyen ve pandemi sürecinden sonra da bu eğitim yönteminin kullanılması gerektiği düşünenler bulunmaktadır. K15 bu düşüncesini “*Uzaktan eğitim devam etmeliyiz sadece bu konuda hocalara eğitim vermek lazım teknolojiyi doğru kullanması açısından. Yanlış kullanım sebebiyle ders ve bilgi kaçırıyoruz. Doğru düzgün içerik üretilip karşı tarafa aktaramıyorlar.*” sözleriyle ortaya koymaktadır. Ayrıca derslerin kaydediliyor olmasının öğrencilerin öğrenme süreçlerini olumlu yönde etkilediğini ve pandemi sonrasında da derslerin kaydedilmesi ve paylaşılması gerektiğini ifade eden katılımcılar bulunmaktadır: K16 “*bence pandemi sonrasında da dersler kayıtlı olmalı. Yüz yüze eğitimine geçmemiz lazım ama dersler yine kayıt altına alınmalı tekrar dinleyebilmek için.*” Buna rağmen K16’nın ifadelerinden de anlaşıldığı üzere pek çok katılımcı (K3, K18, K7, K19, K8, K20, K4, ... gibi) yüz yüze eğitimin daha verimli olduğunu ve bir an önce bu eğitimin başlaması gerektiğini dile getirmektedir. Örneğin K18 bu gerekliliği açık bir şekilde ifade etmektedir: “*Yüz yüze tabi daha verimli oluyor hoca yüz yüze anlatınca daha farklı ve verimli oluyor. Yüz yüze eğitime geçmeliyiz.*”

5. Tartışma ve Sonuç

Pandemi süreci başta sağlık ve ekonomi olmak üzere beslenme, barınma, istihdam, eğitim ve boş zaman aktiviteleri gibi çeşitli alanlarda küresel düzeyde sorunlar yaşanmasına yol açmıştır. Bu sorunların bireyler üzerindeki etkisi ülkelerin gelişmişlik düzeylerine ve ülkeler içindeki sınıfsal ayrımlara göre çeşitlilik göstermektedir. Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) ile Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından yapılan araştırmalara göre pandemi sürecinde gelişmiş ülkelerde sosyoekonomik statü açısından orta ve üst sınıfta yer alan, kamusal sektörlerde ve güvenceli işlerde çalışan bireyler hissedilir bir gelir kaybı yaşamamış ve uzaktan

çalışma ya da esnek çalışma gibi farklı çalışma imkânlarından yararlanmışlardır (OECD, 2020; ILO, 2020). Buna karşın az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerde sosyoekonomik statü açısından alt sınıfta yer alan, düzensiz/gündelik veya güvencesiz işlerde çalışan bireylerin pek çoğu ciddi gelir kayıpları yaşamış ya da işsiz kalmıştır (OECD, 2020; ILO, 2020).

Bu çalışmada katılımcılar, COVID-19’a ve pandemiye yönelik farklı düşüncelere (olumlu ve olumsuz) sahip olmakla birlikte yaşananların tüm dünyayı/insanları etkilediğini dile getirmektedir. Kaos kuramına göre “başlangıç koşullarına hassas bağlılık” esastır; çünkü bir olayın başlangıcı “kelebek etkisi” olarak tanımlanan bir süreci başlatmaktadır (Akbaba Altun, 2001; Tuna Orhan, 2013). Bu etkiye göre çok küçük ya da önemsiz sayılabilecek gelişmeler çok büyük ve köklü değişimlere yol açabilmektedir. COVID-19 pandemisinde de aslında benzer bir durum ortaya çıkmış; tek bir ülkede başlayan salgın kısa sürede tüm dünyayı etkisi altına almıştır. Katılımcıların pandemi sürecinde “evde kal” çağrılarını ve “kapanma” kurallarını dikkate aldıkları tespit edilmiştir. Bu durumun katılımcılar üzerinde olumlu ve olumsuz olarak değerlendirilebilecek etkileri mevcuttur. Ancak katılımcıların genel olarak bu durumdan memnun oldukları anlaşılmaktadır. Bu süreçte pek çok katılımcının kendine ve ailesine daha çok zaman ayırdığı görülmektedir. Zaman yönetiminde en çok üzerinde durulan konulardan biri “zaman tuzakları” ya da “zaman yok edicileri”dir. Gereksiz ziyaretçiler, amaçsız toplantılar, birden fazla iş ile uğraşmak, seyahatlerde veya yollarda geçen zaman, uygun olmayan iş ortamı gibi farklı zaman tuzakları ya da yok edicileri bulunmaktadır (Güçlü, 2001). Bu zaman tuzaklarından ya da yok edicilerinden kurtulmak için insanlara zaman yönetimi teknikleri önerilmektedir (Güçlü, 2001). Pandemi sürecinde katılımcıların eve kapanması ya da evde kalması, söz konusu bu zaman tuzaklarının ya da yok edicilerinin bazılarını kendiliğinden ortadan kalkmasına ve katılımcıların kendilerine ve ailelerine daha çok zaman ayırmalarına fırsat sunduğu anlaşılmaktadır. Öte yandan bu durumun buldukları ülkelerde sosyal hayata katılım ya da sosyalleşme gibi konularda sorunlar yaşayan uluslararası öğrenciler için uzun vadede sosyal uyum ve toplumsal katılım süreçlerini olumsuz etkileyebileceği de göz ardı edilmemelidir.

COVID-19 pandemisinin üniversite öğrencileri üzerindeki etkisine bakıldığında ekonomik ve psikolojik sorunlar başta olmak üzere barınma, eğitim ve sağlık gibi temel alanlarda sorunlar yaşadıkları görülmektedir (Örgev vd., 2020; Odriozola-González vd., 2020; Saltürk & Güngör, 2020; Duman, 2020; Savage vd., 2020; Bulguroğlu, Bulguroğlu & Özasan, 2021). Pek çok ülkede eğitim ücretlerini ödemekte zorlanan uluslararası öğrencilerin ekonomik olarak son derece zor bir süreçten geçtikleri ifade

edilmektedir (Gallagher, Doherty & Obonyo, 2020). Ekonomik sorunlar uluslararası öğrenciler için hâlihazırda var olan sorunlar iken pandemi sürecinde yaşanan gelir kayıpları ve yeni harcama kalemleri (internet, bilgisayar ve tablet gibi cihaz giderleri) ile daha da derinleşmiştir. Üstelik bu konuda yaşanan ekonomik zorluklar sadece uluslararası öğrenciler için söz konusu değildir. Örneğin uluslararası öğrencilerden elde edilen gelir Avustralya üniversiteleri için devlet finansmanındaki açığı kapatmakta oldukça önemli bir kaynak oluşturmaktadır. Bu yüzden Avustralya üniversiteleri finansal açıdan ayakta kalabilmek için büyük ölçüde uluslararası öğrencilerden gelen gelire güvenmektedir (Gallagher, Doherty & Obonyo, 2020). Bazı çalışmalarda COVID-19 pandemisi nedeniyle hareketlilik gerçekleştirilemeyen uluslararası öğrencilerin eğitim aldıkları ülkelere getirdikleri dövizlerin de azalacağı, kısa ve orta vadede bazı ülkelerin bu tür sorunlarla da yüzleşmek zorunda kalacağı ifade edilmektedir (Hagar, 2020). Dolayısıyla uluslararası öğrencilerin pandemi sürecinde yaşadıkları ekonomik zorlukların/sorunların küresel eğitim sistemi içindeki tüm paydaşları bir şekilde etkilediği görülmektedir. Görüşme yapılan öğrencilerin dokuzu herhangi kurumdan ya da kişiden burs almadıklarını ifade etmiştir. Bu kişilerin de sadece ikisi yarı zamanlı (part-time) bir işte çalışmaktadır. Pandemi sürecinde burs almayan bu öğrenciler işlerini kaybederken bazılarının da ailelerinden aldıkları harçlıklarda bir azalma ya da gecikme olmuştur. Bu durum katılımcıları sadece ekonomik açıdan değil psikolojik açıdan da olumsuz etkilemiş ve farklı ruhsal sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Avustralya'nın Queensland Eyaleti'nde öğrenim gören uluslararası öğrenciler arasında gerçekleştirilen bir çalışmada da benzer bulgulara (işini kaybetme ve ruhsal sorunlar yaşama) ulaşılmıştır (Gallagher, Doherty & Obonyo, 2020).

Aslında pandemi öncesinde DSÖ tarafından sekiz farklı ülkede (Avusturya, Belçika, Almanya, Meksika, Kuzey İrlanda, Güney Afrika, İspanya, Amerika Birleşik Devletleri) uygulanan bir araştırma projesinde ruhsal sorunlar/bozukluklar yaşayan üniversite öğrencilerinin sayısının son yıllarda giderek arttığı tespit edilmiştir (Auerbach vd., 2018). Pandemi sonrasında yapılan çalışmalarda ise üniversite öğrencileri arasındaki kaygı bozukluğu ve depresyon gibi ruhsal sorunların/bozuklukların daha çok yaygınlaştığı ortaya çıkmıştır (Örgev vd., 2020; Odriozola-González vd., 2020; Ren vd., 2021). Bu araştırmanın veri toplama süreci ve katılımcı görüşleri dikkate alındığında uluslararası öğrencilerin genel olarak kaygı ve endişe seviyelerinin yükselmiş olduğu ileri sürülebilir. Öz Ceviz vd. (2020) tarafından Türkiye'de yapılan bir çalışmada da pandemi sürecinde üniversite öğrencilerinin kaygı düzeylerinde genel bir artış olduğu tespit edilmiştir. Fakat bu durumun katılımcıların gündelik

yaşam pratiklerinde ve gelecek planlarında köklü değişikliklere yol açmadığı da anlaşılmaktadır (Öz Ceviz vd., 2020). Pandemi süreci çoğu katılımcının kısa vadeli planlarında değişiklik yaşanmasına, özellikle de ülkelere gidip aileleri ile bir arada olamamalarına yol açmıştır. Bu noktada üniversitelerin uluslararası öğrencilere yönelik sunacakları uzaktan/çevrimiçi psikolojik destek hizmetleri öğrencilerin yalnızlık duygusu hissetmeme ve stres düzeylerini kontrol altında tutma gibi konularda öğrencilere önemli katkılar sağlayabilir.

Katılımcılar özellikle uzaktan eğitim süreci ile ilgili düşüncelerini ifade ederken internete erişim sorununu ön plana çıkarmaktadır. Türkiye'de ve dünyada yapılmış başka çalışmalarda da internete erişim pandemi sürecinde öğrencilerin baş etmek zorunda kaldıkları sorunlar arasında ön plana çıkmaktadır (Sandhu & de Wolf, 2020; Keskin Kızıltepe & Kurtgöz, 2020; Gönüllü, Tulek & Gönüllü, 2021). Bazı katılımcıların uzaktan eğitim sürecinde öğretim elemanları ile ilgili sorunları dile getirdiği tespit edilmiştir. Türkiye'de üniversite öğrencileri arasında yapılan farklı çalışmalarda da öğretim elemanları ile ilgili benzer sorunlar dile getirilmiştir (Keskin Kızıltepe & Kurtgöz, 2020; Karadağ & Yücel, 2020). Buna rağmen katılımcıların genel olarak üniversitenin sunduğu uzaktan eğitim hizmetinden memnun oldukları; ancak yüz yüze eğitimin her zaman ilk tercihleri olacağı anlaşılmaktadır. Yılmaz Altuntaş vd. (2020) tarafından İstanbul'daki üniversitelerde öğrenim gören öğrenciler arasında yapılan çalışmada da katılımcıların genel olarak kurumlarının sağladıkları uzaktan eğitim hizmetlerinden memnun oldukları tespit edilmiştir. Literatürde ve bu çalışmada ön plana çıkan öğretim elemanları ile ilgili sorunlara yönelik üniversitelerin akademik personele yönelik meslek içi eğitim ya da kişisel gelişim gibi konularda eğitimler düzenlemesi önerilebilir.

Sonuç olarak bu araştırma kapsamında Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi'nde öğrenim gören uluslararası öğrencilerin COVID-19 pandemi sürecindeki deneyimleri, COVID-19 pandemisi, gelecek ve uzaktan eğitim süreci hakkındaki düşünceleri ile bilgi ve iletişim teknolojilerine erişim durumları değerlendirilmiştir. Katılımcıların genel olarak COVID-19 pandemisine ilişkin orta ve uzun vadede olumlu, gelecekleri hakkında umutlu, uzaktan eğitim süreci hakkında olumsuz düşüncelere sahipken bilgi ve iletişim teknolojilerine erişim imkânlarının yetersiz olduğu sonucuna varılmıştır. Bu sonuçlara göre uluslararası öğrencilerin uzaktan eğitime entegrasyonu için çeşitli bilgilendirici ve eğitici faaliyetlerin yapılması, bilgi ve iletişim teknolojilerine erişimlerini kolaylaştırıcı çalışmaların yürütülmesi önerilmektedir.

6. Etik Bilgiler

Bu araştırma Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal

ve Beşeri Bilimler Etik Kurulunun 04.05.2021 tarih ve 2021/117 sayılı toplantısında etik açıdan uygun bulunmuştur.

7. Teşekkür

Çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden ve deneyimlerini paylaşan tüm katılımcılar ile Awatef Ali'ye teşekkür ederim.

8. Kaynakça

- Abbott, A. (2021). COVID's mental-health toll: how scientists are tracking a surge in depression. *Nature*, 590(7845), 194-195.
- Akbaba Altun, S. (2001). Kaos ve yönetim. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 28(28), 451-469.
- Aktaş, B., & Bostancı Daştan, N. (2021). Covid-19 pandemisinde üniversite öğrencilerindeki oyun bağımlılığı düzeyleri ve pandeminin dijital oyun oynama durumlarına etkisi. *Bağımlılık Dergisi*, 22(2), 129-138.
- Akyol, G., Başkan, A. H., & Başkan, A. H. (2020). Yeni tip koronavirüs (Covid-19) döneminde spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin karantina zamanlarında yaptıkları etkinlikler ve sedanter bireylere önerileri. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(5), 190-203.
- Altın, Z. (2020). Covid-19 Pandemisinde Yaşlılar. *Tepecik Eğitim ve Araştırma Hastanesi Dergisi*, 30, 49-57.
- Auerbach, R. P., Mortier, P., Bruffaerts, R., Alonso, J., Benjet, C., Cuijpers, P., ... & Kessler, R. C. (2018). WHO World Mental Health Surveys International College Student Project: Prevalence and distribution of mental disorders. *Journal of abnormal psychology*, 127(7), 623.
- Baltacı, A. (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 231-274.
- Bambra, C., Riordan, R., Ford, J., & Matthews, F. (2020). The COVID-19 pandemic and health inequalities. *J Epidemiol Community Health*, 74(11), 964-968.
- Bernstein, A., & Zvolensky, M. J. (2007). Anxiety sensitivity: Selective review of promising research and future directions. *Expert Review of Neurotherapeutics*, 7(2), 97-101.
- Bosnali, O., & Tander, B. (2020). COVID-19 pandemisi ve çocuk cerrahisi. *Çocuk Cerrahisi Dergisi*, 34(1), 1-8.
- Bozkurt, A. (2020). Koronavirüs (Covid-19) pandemi süreci ve pandemi sonrası dünyada eğitime yönelik değerlendirmeler: Yeni normal ve yeni eğitim paradigması. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 112-142.
- Bozkurt, Y., Zeybek, Z., & Aşkın, R. (2020). Covid-19 pandemisi: Psikolojik etkileri ve terapötik müdahaleler. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(37), 304-318.
- Bulguroğlu, H. İ., Bulguroğlu, M., & Özasan, A. (2021). Covid-19 pandemi sürecinde üniversite öğrencilerinin fiziksel aktivite, yaşam kalitesi ve depresyon seviyelerinin incelenmesi. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 12(2), 306-311.
- Buzzi, C., Tucci, M., Ciprandi, R., Brambilla, I., Caimmi, S., Ciprandi, G., & Marseglia, G. L. (2020). The psycho-social effects of COVID-19 on Italian adolescents' attitudes and behaviors. *Italian Journal of Pediatrics*, 46(1), 1-7.
- Cullen, W., Gulati, G., & Kelly, B. D. (2020). Mental health in the Covid-19 pandemic. *QJM: An International Journal of Medicine*, 113(5), 311-312.
- Çetin, C., & Anuk, Ö. (2020). COVID-19 pandemi sürecinde yalnızlık ve psikolojik dayanıklılık: Bir kamu üniversitesi öğrencileri örnekleme. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(5), 170-189.
- Çiçek, B., & Almalı, V. (2020). COVID-19 pandemisi sürecinde kaygı öz-yeterlilik ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişki: özel sektör ve kamu çalışanları karşılaştırması. *Electronic Turkish Studies*, 15(4).
- Daniel, J. (2020). Education and the COVID-19 pandemic. *Perspectives*, 49(1), 91-96.
- Demir, A., & Çifçi, F. (2020). Covid-19 pandemi sürecinde egzersizsiz lise öğrencilerinin psikolojik sağlık düzeylerine etkisinin incelenmesi. *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 18(3), 169-179.
- Doğan, M. M., & Düzel, B. (2020). Covid-19 özelinde korku-kaygı düzeyleri. *Electronic Turkish Studies*, 15(4).
- Duman, N. (2020). Üniversite öğrencilerinde COVID-19 korkusu ve belirsizliğe tahammülsüzlük. *The Journal of Social Science*, 4(8), 426-437.
- Durankuş, F., & Aksu, E. (2020). Effects of the COVID-19 pandemic on anxiety and depressive symptoms in pregnant women: a preliminary study. *The Journal of Maternal-Fetal & Neonatal Medicine*, 1-7.
- Dünya Sağlık Örgütü (2020). Rolling updates on coronavirus disease (COVID-19) 11.05.2021 tarihinde <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/events-as-they-happen> adresinden erişildi.
- Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) (2020). *Social economy and the COVID-19 crisis: current and future roles*, 07.06.2021 tarihinde <https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/social-economy-and-the-covid-19-crisis-current-and-future-roles-f904b89f/> adresinden erişildi.
- Er, A. G. & Ünal, S. (2020). Dünyada ve Türkiye'de 2019 koronavirüs pandemisi, *FLORA İnfeksiyon Hastalıkları ve Klinik Mikrobiyoloji Dergisi*, 25(1), 1-8.
- Firang, D. (2020). The impact of COVID-19 pandemic on international students in Canada. *International Social Work*, 63(6), 820-824.
- Fisher, H., & Crawley, E. (2013). Why do young people with CFS/ME feel anxious? A qualitative study. *Clinical child psychology and psychiatry*, 18(4), 556-573.
- Gallagher, H. L., Doherty, A. Z., & Obonyo, M. (2020). International student experiences in Queensland during COVID-19. *International Social Work*, 63(6), 815-819.
- Gleick, J. (1987). *Chaos making a new science*. New York: Yiking Penguin Inc.
- Gönüllü, U., Tulek, N., & Gönüllü, İ. (2021). Medical education during COVID-19 pandemic and experience of Atılım Medical School. *Tıp Eğitimi Dünyası*, 20(60-1), 46-49.
- Güçlü, N. (2001). *Zaman yönetimi*. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 25(25), 87-106.
- Hagar, H. (2020). *Where Are the International Students? How COVID-19 Could Affect Northern Ontario's Economy*. Nort-

- hern Policy Institute.
- Haleem, A., Javaid, M., & Vaishya, R. (2020). Effects of COVID 19 pandemic in daily life. *Current medicine research and practice*, 10(2), 78–79
- He, H., & Harris, L. (2020). The impact of Covid-19 pandemic on corporate social responsibility and marketing philosophy. *Journal of Business Research*, 116, 176-182.
- Hope, J. (2020). Be aware of how COVID-19 could impact international students. *The Successful Registrar*, 20(3), 1-8.
- Husserl, E. (2010). Fenomenoloji, (çev. A. Gelmez). *Baykuş Felsefe Yazıları Dergisi*, sayı 6, s. 29-47.
- Karataş, Z. (2020). COVID-19 Pandemisinin toplumsal etkileri, değişim ve güçlenme. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 3-17.
- Karadağ, E., & Yücel, C. (2020). Yeni tip Koronavirüs pandemisi döneminde üniversitelerde uzaktan eğitim: Lisans öğrencileri kapsamında bir değerlendirme çalışması. *Yükseköğretim Dergisi*, 10(2), 181-92.
- Kentnor, H. E. (2015). Distance education and the evolution of online learning in the United States. *Curriculum and teaching dialogue*, 17(1), 21-34.
- Keskin, M., & Özer Kaya, D. (2020). COVID-19 sürecinde öğrencilerin web tabanlı uzaktan eğitime yönelik geri bildirimlerinin değerlendirilmesi. *İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 5(2), 59-67.
- Keskin Kızıltepe, S. & Kurtgöz, A. (2020). Hemşirelik öğrencilerinin Covid-19 pandemisi sürecinde aldıkları uzaktan eğitime yönelik tutum ve görüşlerinin belirlenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13(74), 558-566.
- Korkut Gençalp, D. (2020). Covid-19 salgını döneminde ilk ve acil yardım öğrencilerinin beslenme alışkanlıkları ve fiziksel aktivite durumlarının değerlendirilmesi. *Paramedik ve Acil Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 1(1), 1-15.
- Kulyar, M. F. E. A., Bhutta, Z. A., Shabbir, S., & Akhtar, M. (2020). Psychosocial impact of COVID-19 outbreak on international students living in Hubei province, China. *Travel Medicine and Infectious Disease*, 37: 101712.
- Kürtüncü, M., & Kurt, A. (2020). COVID-19 pandemisi döneminde hemşirelik öğrencilerinin uzaktan eğitim konusunda yaşadıkları sorunlar. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(5), 66-77.
- Li, Q., Guan, X., Wu, P., Wang, X., Zhou, L., Tong, Y., ... & Feng, Z. (2020). Early transmission dynamics in Wuhan, China, of novel coronavirus-infected pneumonia. *New England journal of medicine*.
- Ma, T., Heywood, A., & MacIntyre, C. R. (2020). Travel health risk perceptions of Chinese international students in Australia—Implications for COVID-19. *Infection, disease & health*, 25(3), 197-204.
- Misirlis, N., Zwaan, M., Sotiriou, A., & Weber, D. (2020). International Students' Loneliness, Depression and Stress Levels in Covid-19 Crisis: The Role of Social Media and the Host University. *Journal of Contemporary Education Theory & Research (JCETR)*, 4(2), 20-25.
- Muniyappa, R., & Gubbi, S. (2020). COVID-19 pandemic, coronaviruses, and diabetes mellitus. *American Journal of Physiology-Endocrinology and Metabolism*, 318(5), E736-E741.
- Nguyen, O. T. K., & Balakrishnan, V. D. (2020). International students in Australia—during and after COVID-19. *Higher Education Research & Development*, 39(7), 1372-1376.
- Nurfaidah, S., Tambunan, A. R. S., Yonata, F., Kurniawati, D., & Lestariyana, R. P. D. (2020). International Students' Perceptions of Virtual Service Learning Program Amidst COVID-19 Pandemic. *Journal of International Students*, 10(S3), 198-208.
- Neuman, W. L. (2014). *Toplumsal araştırma yöntemleri: Nitel ve nicel yaklaşımlar: 1-2 Cilt*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Istiqomah, L., & Meilani, R. I. (2020). Exploring the Emotions of Single International Students in Hong Kong Facing the COVID-19 Pandemic. *Journal of International Students*, 10(S3), 91-107.
- Ordiozola-González, P., Planchuelo-Gómez, Á., Iruirtia, M. J., & de Luis-García, R. (2020). Psychological effects of the COVID-19 outbreak and lockdown among students and workers of a Spanish university. *Psychiatry research*, 290, 113108.
- Örgev, C., Biçer, İ., Demir, H., Aydın, O., Şen, E., Özyaral, O. (2020). The Psychological Impact of the COVID-19 Pandemic on University Students in Turkey: A Foundation University Case, *Journal of International Health Sciences and Management*, 6(12), 25-33.
- Özdemir, M. (2010). Nitel veri analizi: Sosyal bilimlerde yöntem bilim sorunsalı üzerine bir çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 323-343.
- Özlu, A., & Öztaş, D. (2020). Learning lessons from the past in combating the novel coronavirus (Covid-19) pandemic. *Ankara Medical Journal*, 20(2), 468-481.
- Öz Ceviz, N., Tektaş, N., Basmacı, G., & Tektaş, M. (2020). Covid 19 Pandemi Sürecinde Üniversite Öğrencilerinin Kaygı Düzeylerini Etkileyen Değişkenlerin Analizi. *Uluslararası Eğitim Araştırmacıları Dergisi*, 3(2), 312-329.
- Parıldar, H. (2020). Tarihte bulaşıcı hastalık salgınları. *Tepecik Eğitim ve Araştırma Hastanesi Dergisi*, 30, 19-26.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri*. (Çev. Ed.) Mesut Bütün & Selçuk Beşir Demir, Ankara: Pegem Akademi.
- Puspitasari, D., & Rahayu, W. W. (2020). Exploring the Feelings of International Students: When We Learn Virtually during the COVID-19 Pandemic. *Journal of International Students*, 10(S3), 142-160.
- Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi (2021). Sayılarla Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, 11.05.2021 tarihinde <http://sayilarla.rteu.edu.tr/> adresinden erişildi.
- Ren, Z., Xin, Y., Ge, J., Zhao, Z., Liu, D., Ho, R., & Ho, C. S. (2021). Psychological Impact of COVID-19 on College Students After School Reopening: A Cross-Sectional Study Based on Machine Learning. *Frontiers in Psychology*, 12, 1346.
- Rodríguez-Hidalgo, A. J., Pantaleón, Y., Dios, I., & Falla, D. (2020). Fear of COVID-19, Stress, and Anxiety in University Undergraduate Students: A Predictive Model for Depression. *Frontiers in Psychology*, 11, 3041.
- Rome, B. N., & Avorn, J. (2020). Drug evaluation during the Covid-19 pandemic. *New England Journal of Medicine*, 382(24), 2282-2284.
- Seafi, M., Fauzi, A., Kristiana, E., Adi, W. C., Muchson, M., Se-

- tiawan, M. E., ... & Ramadhani, M. (2020). Survey data of COVID-19-related knowledge, attitude, and practices among Indonesian undergraduate students. *Data in brief*, 31, 105855.
- Saltürk, A., & Güngör, C. (2020). Üniversite öğrencilerinin gözünden COVID-19 pandemi döneminde uzaktan eğitime geçiş deneyimi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(36), 137-174.
- Sandhu, P., & de Wolf, M. (2020). The impact of COVID-19 on the undergraduate medical curriculum. *Medical Education Online*, 25(1), 1764740.
- Savage, M. J., James, R., Magistro, D., Donaldson, J., Healy, L. C., Nevill, M., & Hennis, P. J. (2020). Mental health and movement behaviour during the COVID-19 pandemic in UK university students: Prospective cohort study. *Mental Health and Physical Activity*, 19, 100357.
- Savage, N., Jain, A., & Ng, S. C. (2020). Impacts of the COVID-19 pandemic on medical students in Australia. *ANZ journal of surgery*, 90(7-8), 1244-1245.
- Sher, L. (2020). The impact of the COVID-19 pandemic on suicide rates. *QJM: An International Journal of Medicine*, 113(10), 707-712.
- Tandon, R. (2020). The COVID-19 pandemic, personal reflections on editorial responsibility. *Asian Journal of Psychiatry*, 50, 102100.
- Tekindal, M., & Uğuz Arsu, Ş. (2020) Nitel Araştırma Yöntemi Olarak Fenomenolojik Yaklaşımın Kapsamı ve Sürecine Yönelik Bir Derleme. *Ufku Ötesi Bilim Dergisi*, 20(1), 153-182.
- Tuna Orhan, N. (2013). Kaos teorisi ve "sağlık - hastalık kavramı" üzerine etkisi, *Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*, 21(2), 116-121.
- Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) (2020). The impact of the COVID-19 pandemic on jobs and incomes in G20 economies, 07.06.2021 tarihinde https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---cabinet/documents/publication/wcms_756331.pdf adresinden erişildi.
- UNESCO (2020). Startling digital divides in distance learning emerge, 11.05.2021 tarihinde <https://en.unesco.org/news/startling-digital-divides-distance-learning-emerge> adresinden erişildi.
- Yılmaz Altuntaş, E., Başaran, M., Özeke, B., & Yılmaz, H. (2020). Covid-19 pandemisi sürecinde üniversite öğrencilerinin yükseköğretim kurumlarının uzaktan eğitime yönelik stratejilerine ve öğrenme deneyimlerine ilişkin algı düzeyleri, *Halkla İlişkiler ve Reklam Çalışmaları E-Dergisi*, 3(2), 8-23.
- Yücesan, B., & Özkan, Ö. (2020). COVID 19 pandemi sürecinin sağlık yönetimi açısından değerlendirilmesi. *Avrasya Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3, 134-139.
- Yükseköğretim Kurulu (2021). Yükseköğretim bilgi yönetim sistemi, 11.05.2021 tarihinde <https://istatistik.yok.gov.tr/> adresinden erişildi.
- Van Bavel, J. J., Baicker, K., Boggio, P. S., Capraro, V., Cichocka, A., Cikara, M., ... & Willer, R. (2020). Using social and behavioural science to support COVID-19 pandemic response. *Nature Human Behaviour*, 4(5), 460-471.
- Yetkin Özbük, R. M. (2020). COVID-19 pandemisinin ürün değerlendirilmeleri üzerindeki etkileri. *Business & Management Studies: An International Journal*, 8(3), 3471-3494.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Genişletilmiş 10. Baskı), Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Zambrano-Monserrate, M. A., Ruano, M. A., & Sanchez-Alcalde, L. (2020). Indirect effects of COVID-19 on the environment. *Science of the Total Environment*, 728, 138813.
- Zhai, Y., & Du, X. (2020). Mental health care for international Chinese students affected by the COVID-19 outbreak. *The Lancet Psychiatry*, 7(4), 22.
- Widodo, H. P., Ferdiansyah, S., & Fridani, L. (2020). Introduction to International Students and COVID-19. *Journal of International Students*, 10(3), i-xii.
- Worldmeter (2021). COVID-19 Coronavirus Pandemic, 18.05.2021 tarihinde https://www.worldometers.info/coronavirus/?utm_campaign=homeAdvegas1?%22 adresinden erişildi.